

A fukusimai atomerőmű-szerencsétlenség sajtóelemzése

Rövidített vezetői összefoglaló

Budapest, 2011. szeptember

A kutatás legfontosabb megállapításai

- A kutatás során a fukusimai atomerőmű-szerencsétlenség magyar online sajtóban (Index, Origó, NOL, MNO, Hetiválasz, Figyelőnet, HVG) való megjelenését mutatjuk be kvantitatív eszközökkel. A vizsgálódást nem szűkítettük le azonban a kizárólagosan a fukusimai katasztrófát bemutató híradásokra, hanem kiterjesztettük minden olyan cikkre, amelyben hivatkoznak Fukusimára. Így lehetővé válik, hogy nyomon kövessük az események tovagyűrűzését, a közvetett, például gazdasági hatásokat éppen úgy, mint az áldozatokról, károkról és a radioaktivitás veszélyeiről szóló híreket.
- A Fukushima-tematika szenzációként robbant be a magyar online sajtóba. A szenzációkra általában jellemző, hogy szinte a semmiből indulva jelentősen növekszik, majd egy bizonyos pont után fokozatosan csökken a témában megjelenő cikkek száma. Az első említést követő nagyjából a 29-ik napig napról napra növekvő számban jelennek meg a témához kapcsolódó cikkek, majd ezt követően egyre kevesebb tudósító és hivatkozó cikk lát napvilágot a magyar online sajtóban.
- A szenzációk sorsa nem feltétlenül a feledés. Egyes szenzációk megmaradnak különböző diskurzusokban, „megkerülhetetlen mérföldkövé”, fontos hivatkozási alappá válnak. Véleményünk szerint a Fukushima-tematika, bár empirikus alátámasztása csak hosszabb idősor alapján lenne lehetséges, vélhetően ilyen hivatkozási ponttá válhat. Számos olyan téma kapcsán, mint például az energiapolitikai kérdések; az atomerőművek építése, bővítése, élettartama és biztonságossága; a környezetvédelem és az emberi környezetrombolás; vagy Japán gazdasági helyzete fontos hivatkozássá, lieux de memoire-rá, azaz az emlékezés helyévé lényegül át.
- A Fukushima-tematika számos altémát tartalmaz: már maga az erőmű-szerencsétlenség is több aspektusból értelmezhető, és ekkor még nem említettük a tematika perifériáját, azokat a témákat, amelyek nem a balestről vagy közvetlen következményeiről tudósítanak, hanem „csak” hivatkoznak rá.

Az altémák négy nagyobb csoportot alkotnak: a természeti katasztrófa, az erőműbaleset, energetikai kérdések, gazdasági vonatkozások.

- A paksi atomerőművel kapcsolatos cikkek megjelenésének aránya összességében ugyan növekvő tendenciát mutat az atomerőmű-baleset után hétről hétre. Érdekes viszont, hogy Paks a második héten tapasztalt kisebb „sűrűsödést” követően csak a 13. héten válik igazán jelentős témává. A 2. héten kerül középpontba a paksi erőmű biztonságosságát részletező tartalmak, amik elsősorban a hazai közvélemény megnyugtatását célozták meg. Egy hosszabb szünetet követően, a 13. hét tájékán, a paksi atomerőmű bővítéséről szóló hírek kerülnek előtérbe.
- A Fukushima-tematika nem csak tartalmában, hanem térben is eszkalálódott idővel: egyre több olyan országgal kapcsolatban jelentek meg hírek a hazai és nemzetközi sajtóban, amelyek ilyen vagy olyan módon érintetté váltak a földrengés, a cunami vagy az atomerőmű-baleset következményeiben. A hírekben Japán különböző kontextusokban került megemlítésre. A természeti katasztrófa mellett az atombaleset és annak következményei kapták a legnagyobb sajtóvisszhangot. A fukusimai balesettel kapcsolatban Magyarország elsősorban energiapolitikai és gazdasági témákban került említésre. Hazánkban a japán atomkatasztrófa a paksi atomerőműről szóló diskurzust erősítette fel. Az Amerikai Egyesült Államok elsősorban gazdasági, azon belül pénz- és értékpapír-piaci témákban került megemlítésre, valamint a tudományos, technikai tematikát is jellemzően az USA nevéhez csatolták.
- A New York Times cikkei alapján összességében elmondható, hogy az amerikai sajtóorgánum a fukusimai balesetet globálisabb szinten, több ország említésével tárgyalja, mint a magyar sajtó. Több ország ugyanakkor csak érintőlegesen, az atombalesethez lazán kapcsolódva van jelen a New York Times-ban. Mindez azzal magyarázható, hogy a New York Times sokkal kiterjedtebben és a különböző folyamatok közti összefüggéseket részletesebben bemutatva számol be a világ eseményeiről.

- Megfigyelhető, hogy egyes Fukusimával kapcsolatos altémákhoz szorosan hozzákapcsolódik az adatokkal való ellátottság, a szakértők idézése. Ez legerőteljesebben talán a pénzügyi témájú cikkeknel figyelhető meg, ahol több mint két és félszer több adat jelenik meg egy cikkben átlagosan, mint a többiben. Általában is elmondható, hogy a gazdasági jellegű témák jelenléte is növeli az 1000 karakterre jutó adatok átlagos számát. Ugyanakkor a baleset közvetlen hatásaival összefüggő cikkek (áldozatok, erőmű-baleset, radioaktivitás, természet, egészség témák) esetében fordított ez az összefüggés. Ehhez hasonlóan a Paks-téma cikkben való megjelenése is csökkenti a cikkben található adatok átlagos számát.
- A hazai sajtót és a New York Times-t összevetve jelentős különbséget fedezhetünk fel az adatközlési gyakorlat és a szakértők megszólaltatása tekintetében a Fukusimáról szóló cikkek körében. A NYT-ban sokkal magasabb az összes cikken belül azok aránya, amelyekben tartalmazznak adatokat vagy szakértőkre, tanulmányokra hivatkoznak.